

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

**ALAPÍTVÁ:
1862-BEN**

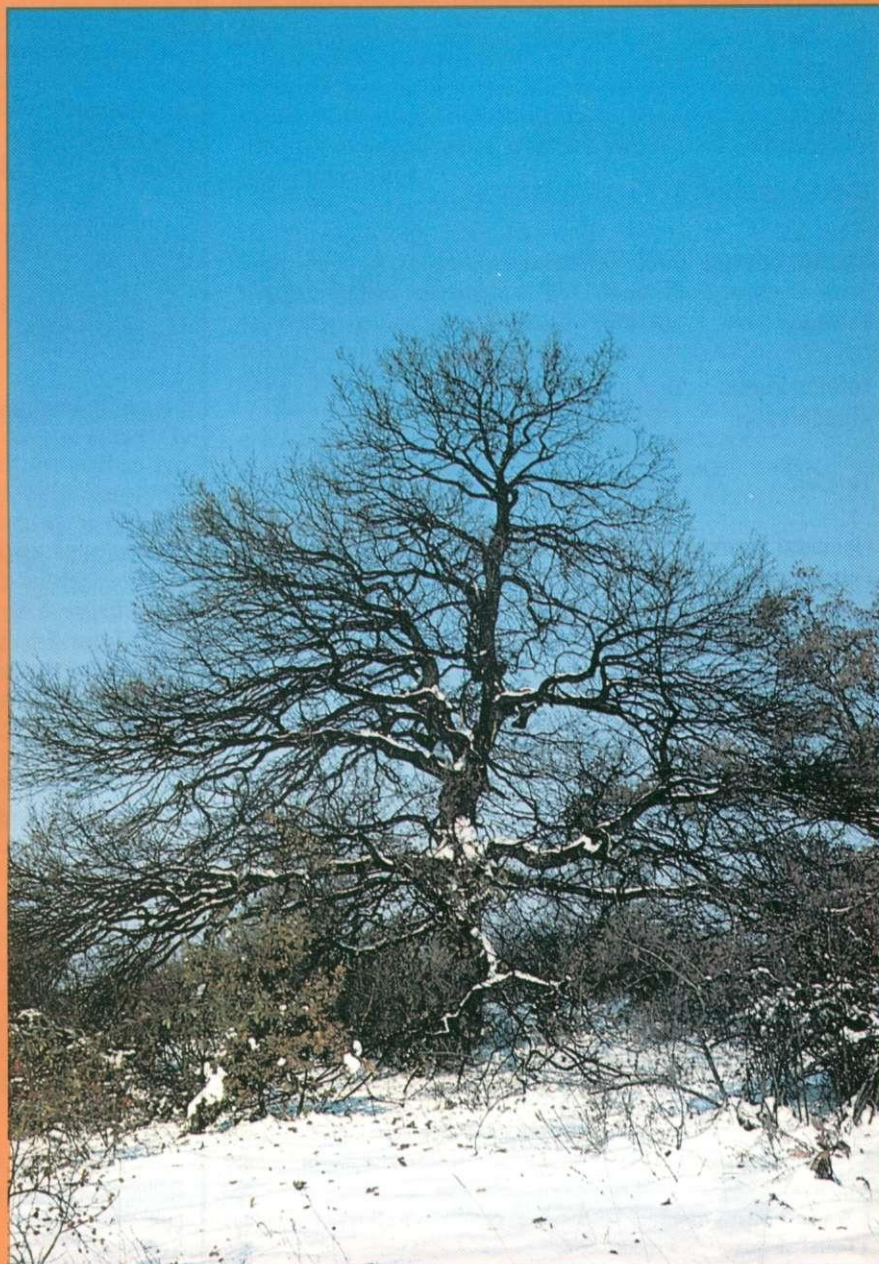

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

**1994.
DECEMBER**

CXXIX. évfolyam

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
 folyóirata
CXXIX. évfolyam 12. szám
(december)
HU ISSN 1215-0398

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. Tagjai: Agócs József, Apatóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bús Mária, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Gyöngyössy Péter, dr. Kárpáti László, Kertész József, Kovács Gábor, ifj. Páll Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, Sántha Antal, dr. Sonnevend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla, Wisnovszky Károly.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest,

Fő u. 68.

Telefon:

201-7737

Felelős kiadó: Dr. Lelkes Lajos

Kiadóhivatal: 1163 Budapest,
Koronafürt u. 44.

Telefon:

183-6575

Nyomdai munkák: Csathó és Társa Nyomdaipari Kft. Eger

Felelős vezető: Csathó Emil

A kézirat lezárva: 1994. november 25.

Terjeszti: a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lehel u. 10/a. – 1900 – közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára az előfizetőknek: 100 Ft. Megjelenik havonta.

Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.

СОДЕРЖАНИЕ

Седлак: Способ лесовосстановительных рубок в буковых лесах	356
К. Рэдеи: Оценка опытных участков по лесовыращиванию сортов акации	358
З. Шомоди: Чем можно мерить продолжительность леса	362
А. Колтай: Sphaeropsis sapinea в посадках сосны черной в Венгрии	364
Д. Барта: Деградация венгерских лесов	366

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

Az erdők állapota és a természetvédelem célkitűzései a KTM koncepciójában	353
Csányi Sándor: Zárjuk le az erdővitát	354
Jérôme René: Az Erdészeti Hivatal környezetvédelmi tevékenysége az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága előtt	355

ERDŐMŰVELÉS

Szedlák Tamás: Átmérőcsoportos fokozatos felújítóvágás bükkösben	356
--	-----

ERDÉSZETI KUTATÁS

Dr. Rédei Károly: Szelektált akácfajták termesztési kísérleteinek értékelése	358
Dr. Somogyi Zoltán: Hogyan lehet mérni a tartamosságot?	362
Koltay András: A feketefenyő hajtáspusztulása Magyarországon	364
Dr. Bartha Dénes: A magyarországi erdők degradáltsága	366

TERMÉSZETVÉDELEM

Bodor László: A természetvédelem és a Duna-Dráva Nemzeti Park létesítésének gondoljai erdészszemmel (I. rész)	368
Bundity Gábor: A Duna-Tisza közí erdők és a természetvédelem	369

A HÓNAP KÉRDÉSE

Fakitermelés helyett gyógyszeralapanyag?	372
--	-----

ERDŐKERÜLŐBEN

Dr. Dávid Tamás: Az őserdők ajándéka	373
Műszaki napok	375
Abonyi István: Károlyi Árpád emléke	376
Gólya János: Egy bronz és más semmi!	378
Hajdu István: Karácsonyi gondolatok	380
Pápai Gábor: Frici bácsi Jézuskája	381
Dr. Szodfridt István: Néhány szó a süncincor védelmére	382
Pápai Gábor: Kaszó legjobb erdésze és erdészasszonya	383
Dr. Merényi László: Emlékezés Merényi Gyulára	384
Ópusztaszer	385

KÖNYVESPOLC

EGYESÜLETI HÍREK

386
387

INHALT

Szedlák, T.: Grossschirmverjüngung nach Durchmesserklassen der Buche	356
Dr. Rédei, K.: Auswertung der Produktionsversuche mit selektierter Robinienarten	358
Dr. Somogyi Z.: Wie sei die Nachhaltigkeit cum Messen?	362
Koltay, A.: Triebsterben der Schwarzkiefer in Ungarn	364
Dr. Bartha, D.: Degradiertheit der Wäldern in Ungarn	366

CONTENTS

Szedlák, T.: Progressive regeneration cutting in beech stands	356
Rédei, K.: Evaluation of growing trials of Black locust cultivar	358
Somogyi, Z.: How can we measure the sustainability of forest?	362
Koltay, A.: Sphaeropsis sapinea in stands of Pinus nigra in Hungary	364
Bartha, D.: Deterioration of Hungarian forests	366

Az erdők állapota és a természetvédelem célkitűzései a KTM koncepciójában

Az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága első alkalommal tartott NYÍLT NAPON közreadta a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium által összeállított Nemzeti Környezet- és Természetpolitikai Koncepciót, és meghallgatást tartott a titkársága által regisztrált nem kormányzati szervek (társadalmi szervezetek és érdekképviseletek, vállalkozások) képviselői részére. A koncepció a Természetmegőrzési Politika fejezetében mint természetvédelmi szempontból egyik legfontosabb élőhellyel foglalkozik az erdővel és állapotával, a reá vonatkozó természetvédelmi célkitűzésekkel kapcsolatban a következőket tartalmazza.

A természetes vegetáció rekonstruált térképe szerint az emberi tevékenység kiszélesedése előtt Magyarország területének mintegy 70%-át erdő borította. Ez az arány több fázisban csökkent a mai 18%-ra, bár meg kell említeni, hogy a II. világháború utáni években még ennél is jóval kisebb, mindössze 12%-os volt az erdőszültség. A növekedés azonban nem járt együtt az erdők állapotának javulásával. Természetközeli erdeink kiterjedése nem éri el az ország területének 9%-át.

Az alacsonyra szabott vágásérettségi korok miatt ma még kedvezőtlenebb a kép, ha az idősebb állományok arányát tekintjük. Különösen az 1965-85 közötti két évtizedben igen sok természetvédelmi szempontból nagy értékű, koros állományt termeltek ki, ami főleg bükköseink kiterjedését apasztotta. Jelentős faállomány veszteségeket és termőhelydegradációt okozott a 70-es évek végétől kezdve az ún. út típusú erdőpusztulás. További károkat okozott erdeink állapotában a talajvíz csökkenése, az erőteljes csúcsszáradás, a felújulás sikertelensége, illetve az újulat összetételének kedvezőtlen változása. Ezen túlmenően számos régiókban (pl. homokterületeinken) az erdőtelepítés esélyeiben is lényeges romlás következett be.

Az erdőgazdaságok haszonérdekeltsége a gyors növekedésű fajok és fajták telepítését helyezte előtérbe, értékes őshonos állományokat is ilyenekre cseréltek le, pl. ártéri ligeterdőket nemesnyárasokra, homoki kocsányos tölgyeseket akácokra és fenyvesekre, bükkösöket és tölgyeseket lucosokra, sőt helyenként erdei fenyvesekre is. Erdeink állapotromlásához jelentősen hozzájárult a túltartott nagyvadállomány, különösen néhány tájidegen faj elszaporodása.

Erdeink termőhelyromlásához vezettek a különféle, erősen gépesített környezetromboló technológiák, a széles feltáró utak építése, a tenyészidőszakban végzett tarvágások, a kéméletlen közelítési módok, a tolólapos kítuskózás, az újratelepítés előtti erős vegyszerezés stb.

Célul kell kitűzni, hogy az ország erdőszültsége elérje a legalább 20 (később a 25) %-ot. Az ország teljes területéhez viszonyítva a természetközeli jellegű erdők kiterjedésének is el kellene érnie a 12%-ot. Ez csak abban az esetben tekinthető reális célnak, ha őshonos fajok bizonyos korú állományaira – a vágásérettségi korhatár felemelésével együtt – néhány évi fahasználati moratóriumot mondunk ki.

Az ország területének 18%-a erdő, illetve erdőszített és az ország természetvédelem alatt álló jelenleg 7,6%-os terü-

letének is csaknem 50%-a erdő. Az erdőkben él a hazai flóra kb. 45%-a és a különböző állatcsoportok tekintélyes része. Erdeinknek tehát a faji (genetikai) diverzitás fenntartásában kiemelkedő szerep jut. Elengedhetetlen, hogy az erdőgazdálkodás egész rendszere az eddiginél környezet- és természetkímélőbb szemléletet és gyakorlatot valljon és kövessen. Az erdővédelmi monitoring hálózat fejlesztését és működését folytatni kell.

Az erdők természetvédelmi jelentőségét növeli az a körülmény is, hogy európai viszonylatban (hazánktól nyugatra) természetnek, illetve természetközelinek mondható erdők már nyomokban is alig találhatóak, ezért ezek megőrzése reánk hárul.

Következésképpen el kell választani mind az elméleti oktatásban, mind a gyakorlatban a természetközeli erdők művelését, és a haszonfa-ültetvényeken alkalmazott monokultúrás nagyüzemi fatermelést. Ezt a két tevékenységet önálló művelési ágként meg kell különböztetni. A rájuk vonatkozó technológiai és gazdasági normákat külön-külön meg kell alapítani.

Valamennyi erdőben biztosítani kell a gazdálkodás során a fenntartható használatot, azaz a tartamosságot és a biológiai sokféleség védelmét. Ennek megfelelően a védett természeti területeken lévő, valamint a zöld folyosó rendszer, illetve az ökológiai hálózat részét képező valamennyi erdő elsődleges rendeltetése a természet védelme.

A biodiverzitás védelme néhol megköveteli a természetes szukcesszió, a beerdősödés elleni küzdelmet. Az ősi vegetációt hordozó természetes kopárok, gyepek, láprétek fásítását törölni kell az erdészeti programokból.

A kijelölt erdőrezervátum hálózatban a természetes erdőfejlődés újszerű ismereteinek bővítése érdekében folytatni kell az erdőrezervátumokra vonatkozó kutatásokat.

A nagyvadállomány – a termőhelyi adottságok figyelembe vételével – egyes térségekben jelentős állománycsökkenésre szorul.

Ezt a
lapszámot
a Dunaker Kft.
tisztelettel
ajánlja az
olvasóknak.

CSÁNYI SÁNDOR

Zárjuk le az erdővitát

a címe annak a nyilatkozatnak, amelyet az Erdészeti Lapok 1993. januári számában *Haraszthy László*, a Természetvédelmi Világalap (WWF) magyarországi képviselője tett közzé; előzőleg a Népszabadság 1992. november 18-i számában is megjelent.

A nyilatkozat megjelenése óta szaklapunkban csakis a *természetvédelem mellett érvelő* írások jelentek meg. Tehát: az erdészek betartották az „erdővita-stop”-ot!

Nem így a természetvédelem!

Az Erdészeti Lapok 1994. júniusi számában ugyancsak *Haraszthy László* a szerzője annak az írásnak, amely már címében (Erdőgazdálkodás kontra természetvédelem?) magában hordozza az összeférhetlenséget, az önteltséget és a cinizmus tüneteit. Csak helyeselni lehet, hogy az Erdészeti Lapok szerkesztősége helyet adott fenti irománynak, még akkor is, ha az – ránk erdészekre nézve – megalázó, sértő és ismétlődő kinyilatkozásokat tartalmaz. Ugyanakkor valóságos képet kapunk arról, hogy a hozzá nem értés (dilettantizmus) mennyire kíméletlen és gátlástalan tud lenni.

Korosztályom tagjai (a hetven körüliek) nem tekintik az efféle viselkedést, magatartást vagy lekezelő modort újszerűnek. Mi átéltük a „káder-igazgatók”, politikai erdőgondnok-helyettesek és az iparból érkezett személyzeti vezetők időszakát is; megedződöttünk és sejtjük, hogy milyen hosszú lehet az átlagos időtartama az úgynevezett „dilettánsok diktatúrájájá”-nak.

Az elmúlt, csaknem fél évszázad alatt két esetben került az erdészet válsághelyzetbe.

Először akkor, amikor az 1945-ben elkezdődött államosítások már csaknem befejezést nyertek és *Barlai Ervin* elnökgazgatót elmozdították az államerdészt éléről. (A mór megtette kötelességét...) Ezután megindult a szakképzett (erdőmérnökök) közép- és alsóbb szintű vezetők lecserélése is. Az erdőigazgatók helyére káder-igazgatók kerültek, a mai erdészetek elődjéhez szakképzetlen, politikai megbízatású erdőgondnok-helyetteseket irányított, illetve helyeztet a hatalom. A „B-listázás” (elbocsátás), alacsonyabb munkakörbe helyezés és az áthelyezések nagymérvű fluktuációhoz vezettek. Sokan a fizikai munka vállalásával kényszerültek családjuk eltartása és a létbizonytalanság enyhítése miatt cselekedni.

Az erdők szeretete, a hivatástudat szilárdsága, valamint a felsőbb vezetési szintekre (OEF, Tervhivatal stb.) bekerült szakembereink szívósan kitartó munkájának tudható be, hogy szakmánk visszaszerezhetette oktanul elvett becsületét. Be kellett látnia a politikai-állami vezetésnek, hogy korszerű erdőgazdálkodás szakszerű irányításához és fejlesztéséhez, jól és magasan képzett erdész szakemberekre van szükség. A realitások alapján kibontakozó folyamatok indították el az országfásítás heroikus munkáját, az erdészeti tudományos kutatás kibontakozását, a gazdálkodás ipari jellegű fejlődését és nem utolsósorban a magyar erdészet-erdőgazdálkodás nemzetközi elismertségét.

Túljutottunk az első politikai, gazdasági és ágazati válságon, s talán a jelenleg is ismert (és elismert) eredményeink jobbák is lehetnének, ha a fejlődés évtizedei alatt kevesebb „átszervezés”-re került volna sor. Mindezek ellenére: a magyar erdővagyon területi, minőségi és mennyiségi értéke nem csökkent, de gyarapodott. Ezt így értékelik itthon és egész Európában, sőt a tengereken túli országokban is.

○

Az 1989-1990. években szükségszerűen bekövetkezett rendszerváltozás újabb és bonyolult helyzet elé állította a magyar erdészetet és valamennyiünket. Az állami erdőgazdaságok (átmenetileg?) részvénytársaságokká alakultak át. Mintegy 700 ezer hektár erdő – kárpótlási alapon – magántulajdonba került. A több mint 200 ezer új erdőtulajdonos láncfűrészekkel „kezeli” az erdőt (tisztelet a kivételnek!). Akik nem jutottak erdőtulajdonhoz (rászorultak és spekulánsok), azok ott vágják a fát, ahol kedvükre való, mert az erdő MOST olyan energiaraktár, amelynek a „kulcsa minden bokor alatt megtalálható”. Erdőgazdaságaink és erdészeteink „privatizáltak” faipari üzemeiket, gépparkjukat, székházaikat és minden „fölösleges”-nek minősített vagyon tárgyukat. Munkavállalóik létszáma harmadára, negyedére csökkent. Fenti tényezők azok, amelyek az évszázad második felében, másodszor is válságba sodorták a magyar erdőgazdálkodást.

Válsághelyzetünket tovább fokozza és mélyíti a magyar természetvédők (zöldek?) által vallott és hangoztatott – erdőközpontú – megnyilatkozások kifejezési módja és tartalma. Azt igyekeznek bizonyítani, hogy szakmai tevékenységünk erdő- és természetellenes, sőt káros. Állítják, hogy a természetvédelmi mozgalmak biológus tagjai „tudják és érik az erdő-ügyet”. Úgy vélik, hogy csakis ők jogosultak meghatározni azt, hogy hová, mikor és milyen fafajt ültethet, s hol milyen erdőkezelést végezethet az erdészet. Lepretlen céljuk: átvenni az uralmat a magyar erdők felett, szétzilálni a magyar erdésztszadalmat, nem törődve azzal, hogy a FA még nagyon sok esetben helyettesíthetetlen nyersanyag, amire az ország lakóinak még számos formában szüksége van és lesz.

Megcáfolhatatlan igazság, hogy Magyarországon – 85 évvel ezelőtt – 1909-ben, *Darányi Ignác miniszterelnök és Kaán Károly erdőmérnök* szervezésével kezdte meg működését a *hazai természetvédelem*. A Földművelésügyi Minisztérium és az Országos Erdészeti Egyesület keretein belül alakult meg az Országos Természetvédelmi Tanács (OTvT), amelynek javaslatai és határozatai alapján került sor erdőrezervációk kijelölésére, emlékhelyek és tárgyak, valamint a természeti ritkaságok védelmére, továbbá a „véderdők” üzemtervi elkülönítésére és kezelésére.

Az is az igazsághoz tartozik, hogy hazánk természetvédelemmel foglalkozó egyesületei, még csak egy évtizedes múltat sem tudnak „igazolni”. Pedig létszámuk nem csekély. Az ÓKO folyóirat 1993. 4. számában azt olvashatjuk, hogy: „A Legfelsőbb Bíróság nyilvántartása szerint jelenleg az országban több mint 2700 környezetvédelmi egyesület és alapítvány működik”. Ennek ellenére a folyók és tavak partjai, parkok, liegetek és erdők szélei, illetve belterületei továbbra is a környező lakosság „kedvelt” személtelakó helyei. Úgy értékelhető, hogy az egyesületi tagság nem a levegő, vizek, utak és települések tisztátalanságának a megszüntetésével foglalkozik.

Elhibázott lépés lenne, ha az állami vezetés (parlament, kormány) a Haraszthy-féle koncepciókat fogadná el jogalkotási alapul. Az általa vezényelt természetvédőknek nincs kellő „erdőtapasztalatuk”; megnyilatkozásaik nem az erdő élettanából erednek, hanem az ahhoz kapcsolódó, valamilyen szenvedélyükből (hobby) származnak. Ilyenek: a rendszeres erdőjárás, gombászás, botanika, horgászat, madarászat stb. stb. Ismereteiket és tájékozódásukat az immár közkezen forgó környezetvédelmi sajtótermékekből (Mérlegen a Föld, a Világ helyzete, ÖKO-folyóiratok stb.) „kölcsonzik”. Értékes és érdekes tartalmú könyvek, amelyek azonban nem a kis Magyarország, hanem a Föld környezeti helyzetével, problémáival és jövőjével foglalkoznak. Az azokban felsorolt negatívumokat nem lehet, de nem is szabad – „egy az egyben” – a hazai erdő- és környezeti viszonyokra alkalmazni. A honi fakitermelések – még ha tarvágások is – nem azonosíthatók a brazilai vagy etiópiai erdőirtásokkal. Erdőtelepítéseink nem rokoníthatók a trópusok tea-, kávégyapot- stb. ültetvényeivel. Az őshonos és külföldről származó fajok „békés egymás mellett élését” el kell fogadni. Ne minősítsék a természetvédők még az őshonos nyírfát is „tájjidegen”-nek, talán csak azért, mert az oroszok nemzeti fája is.

Az erdészek és természetvédők összefogása szükséges és kívánatos, mert az erdőnek-mezőnek számtalan ellenségét közös akarattal és összefogással rövidebb idő alatt lehetne hatástalanítani. Ennek alapfeltétele ama tény elismerése, hogy az erdők természeti, társadalmi és gazdasági életének első számú felelősei, csakis az erdészek lehetnek.

Szakmai hovatartozástól függetlenül jó lenne, ha minden magyar állampolgár tudatában élne az alábbi és érdeinkhez szorosan kapcsolódó tudományos megállapítás, miszerint:

„A fák egyenként három-négyszáz ember oxigén-szükségletét képesek megtermelni. Az autók egyenként nyolcszáz ember oxigénjét fogyasztják el.”

Dr. Balogh János akadémikus mondotta mikrofonba a fenti igazságot a Magyar Nők Lapja (1993. 36. sz.) riportereinek.

Az erdő nem az erdészeké!

Mi azt soha nem állítottuk, hogy miénk az erdő. Ilyen tartalmú megnyilatkozásokat azok tesznek az erdész felé, akik a megvesztegetési szándékukat így akarták sikerre vinni. S hogy ez valóság, azt szavak és írás nélkül is tanúsítja a sok-sok emléktárgy (kereszt, jelfa, emléktábla), amelyek mártír erdészeink önfeláldozó életének hősi halálát örökölték meg. Ők a társadalmi tulajdont képező magyar erdőkért áldozták életüket!

Bízunk abban, hogy a rövidesen megszülető új erdőtervény autonóm erdészeti szervezetet hoz létre, és határvonalat húz a most még vitában álló két szervezet közé.

Befejezésként egy közismert és szókimondó magyar politikai beszédstílusához hasonlín zárom hevenyészett írásomat:

Tisztelt Haraszthy László!

Kérem tisztelettel Önt, hogy szíveskedjék tudomásul venni azt a régi, de ma is időszerű paraszti mondást, hogy „Nem a farka csóválja a kutya!”

Az Erdészeti Hivatal környezetvédelmi tevékenysége az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága előtt

A Földművelésügyi Minisztérium környezetvédelmi tevékenységének keretében foglalkozott az országgyűlés novemberi ülésén az Erdészeti Hivatal munkájával. A minisztériumra vonatkozóan dr. Lovászi Csaba államtitkár szólt be a termőföld, a talaj és az állatok védelmét célzó intézkedésekről, elgondolásokról. Egy későbbi észrevételre válaszolva kifejtette, hogy a földvédelmi törvénynek azt a hiányosságát, mely szerint a művelési ág változtatása engedélyhez nem kötött, ellensúlyozható a föld jó karban tartási kötelezettségének érvényesítésével.

Az Erdészeti Hivatal részéről Dauner Márton, a hivatal elnöke adott tájékoztatást. Vázolta azokat a feladatokat, amelyeket Európára vonatkozóan a strasbourg, a riói és helsinki egyezmények körvonalaznak. Rámutatott azokra a nehézségekre, amelyeket a gazdasági szerkezetváltás Magyarországon sújtja ezek teljesítését. A legnagyobbat a kárpótlási törvény végrehajtása jelenti, amelynek következtében az erdők 40%-a mintegy négy-

százezer magántulajdonos kezébe kerül. Ugyanakkor az erdőtelepítési kötelezettség is megnő az új földhasznosítási rendszerben. Mindez 20-30-szorosára növeli az igazgatási feladatot. Ezt az adott szervezet csak hathatós megerősítéssel láthatja el.

A továbbra is állami tulajdonban maradt erdőkre vonatkozóan egy hozzászólásban felmerült az észrevétel, hogy ezek kezelésére nem megfelelő a részvénytársasági forma, feleslegesen terheli az elnökségi és felügyelőbizottsági költség, és az üzemvezetést profitorientálttá teszi. A kapott válasz szerint a kifogásolt költség nem az üzemet terheli, a gazdálkodási forma pedig nem sokban tér el a korábbi vállalatitól, mindkettőben megvan azonban a szakszerűség érvényesítésének a lehetősége.

A magántulajdonba kerülő erdőszekek szakszerű kezelésére vonatkozó aggályokat Dauner azzal igyekezett eloszlatni, hogy kifejtette a kezelés és tulajdon közötti különbséget. A közös kezelést a hivatal igazgatási úton ösz-

tönzi, de a társas gazdálkodás kialakítását egyelőre akadályozza a csak lassan megvalósuló birtokbaadás. A továbbiakban a biztonságos működés jogi, pénzügyi és személyi feltételeinek megteremtését sürgette.

Dr. Hasznos Miklós bizottsági alelnök, tárgyalásvezető a maga részéről megismételte korábban tett megjegyzését a termelési tevékenység eluralkodásáról az erdészetenben, majd felemlítette a társadalom részéről megnyilvánuló igényt

az erdészeti ügyek nyíltabbá tételére.

Ezt maga is osztva tájékoztatást kért azokról a társadalmi szervekről, amelyekkel az FM tárca – illetve a hivatal – kapcsolatot vett fel az erdészeti koncepció kialakításában, a törvénytervezet előkészítésében. Megfelelő lista összeállítására és rendelkezésre bocsátására az államtitkár késznek nyilatkozott.

A szakértői hozzászólások során kellemes benyomást keltett Szabó Gábor egyetemi tanár tájékoztatása a környezetvédelem gondolatának ma már az oktatás és nevelés minden szintjén elterjedt meggyökeresedéséről.

Jérôme René

SZEDLÁK TAMÁS

Átmérőcsoportos fokozatos felújítógáz bükkösben

Az elmúlt években mint erdőrendező egyre többször találkoztam azzal a kéréssel, illetve megjegyzéssel, hogy a bükk vágáskorát lejjebb kellene szorítani, illetve a fokozatos felújítás helyett a tarvágásos felújítást lehetne több helyen előírni. Ilyen kérésekkel elsősorban faanyagínséges időkben fordulnak a rendezőkhöz, felügyelőkhöz. Az, hogy milyen tervezési, felüyeleti és gazdálkodói hibák vezettek több helyen a szűk esztendőkhöz, a kialakult gazdasági környezet felülvizsgálata nélkül nem értékelhető helyesen és nem ennek az írásnak a témája. Végül is a ma erdőtervezőjének és gazdálkodójának az adott helyzetet kell kezelnie (hivatásának megfelelően).

Napjaink vágásérett bükkösei abban a korban születtek, amikor a Kárpátok erdei ontották a minőségi vastag rönköket s a „belső területek” (többé-kevésbé a mai országterület) erdei szerényebb minőségi igényeket (pl. tűzifa, faszén vagy vadászati célokat) elégtettek ki. Természetesen azért igyekeztek szép erdőket nevelni, de abban az időben a bükk nem volt értékes fa a viszonylag rossz tartóssága miatt. Mindezek alapjaiban határozták meg, hogy milyen erdők jutottak el a mostani felújítási korba.

Az utóbbi aszályos időszak és a magas vadlétszám sok helyen megnehezítette a felújításokat, így a Sümeg környéki vizsgált erdőkben lévőket is. A különböző kísérletek nem mindig biztató eredményeit látva fordultam egy külföldön alkalmazott módszer felé, ami mivel teljesen eltérő termőhely és fafajkörnyezetben használt, elképzelhető, talán pont ezért nálunk is használható.

Az alapelv, hogy egy bizonyos átmérő (pl. 45 cm) felett minden törzsét kívágnak (Malaysia) és a visszamaradó állomány kezelésével biztosítják a folyamatosságot. Időközben az egyetemen megismert átmérőcsoportos gyérfítési módszer is ösztönzött arra, hogy ne csak az erdőrésztletlap megjegyzés rovatába, hanem a tisztelt szakközönység elé is tárjam elképzelésemet egy megfontolandó felújítási módról.

Kivonat az üzemtervi adatokból

Kor: 114 év, bükkös klíma, többletvízhatástól független, mély termőrétegű agyagbemosódásos barna erdőtalaj.

Felvételi adatok: Lesenceistvánd 57B

Átmérőméréskor felvett db-szám

			Körlap (m ² /ha)	db/ha	Fakészlet m ³ /ha	Elegyarány %
B	298	(65%)	26,1	114	547	8
KH	141	(30%)	6,9	48	113	15
CS	18	(5%)	1,2	4	22	4
Összesen			34,2	166	682	

Munkaművelet

1. Esetleges alsó szint, cserjeszint eltávolítása, illetve ha sűrű a gyepszint, akkor annak megszagatása, egy várhatóan jó makktérmet előtt.

2. Makktérmet után a következő átmérők feletti fák eltávolítása:

Bükk:	76 cm, 6,5 db/ha	az átlagfa	35 m / 80 cm	1,26 m ³ /db = 73,2 m ³ /ha
Hárs:	60 cm, 3,7 db/ha		34 m / 62 cm	5,72 m ³ /db = 21,4 m ³ /ha
Cser:	56 cm, 2,6 db/ha		37 m / 64 cm	6,25 m ³ /db = 16,3 m ³ /ha
Összesen:				110,9 m ³ /ha

Ezen felül az egészségügyileg betegnek ítélt fák eltávolítása.

3. A megjelenő újulat ápolása a szeder és a túl sűrűn kelt hárcs-csemetek eltávolítása, illetve ritkítása.

4. Az újulat megerősödése után és a megfelelő fényellátás biztosítása végett következő bontásnál a következő átmérők feletti fák eltávolítása:

Bükk:	70 cm 8,8 db/ha	35 m / 74 cm	átlagfa / 9,9 m ³ /db = 87,1 m ³ /ha
Hárs:	40 cm 23 db/ha	35 m / 42 cm	2,6 m ³ /db = 60,7 m ³ /ha
Összesen, a kevés cserrel együtt:			150 m ³ /ha

Indoklás

Mivel nem egyenletes bontásról van szó, a hektáronkénti fatömegek is eltérhetnek a megszokottól. A nagy átmérőkhöz nagy fatömeg és nagy korona is társul, mindemellett a visszamaradó vékonyabb átmérőjű fákból nagyobb darabszám van, ami az árnyalás és a további makktérmet miatt is fontos.

A nagy koronájú és nagyméretű fák még a felújítás megkezdése előtt is a többiekhez képest fajlagosan több nedvességgel, növtérrel, fénnel, csapadékkal rendelkeztek, ezért tudtak sok makkot teremni. Az ebből a makkból kikelt csemete egy idő után fény hiányában elpusztult. Bontáskor a nagy fákról lehullott makk lesz az első,

amely kedvezőbb feltételekhez jut a több nedvesség és fény útján. (Ha a szórt fény merőleges bejutását vesszük alapul.) A visszamaradó kisebb fák hirtelen nagyobb fényhez, csapadékhoz, növtérhez jutnak és ez indukálja a termésképzést. A megfelelően végrehajtott nevelővágások folyamán a véghasználati-felújítási korra elvileg már csak a megfelelő genetikai állományú fák maradtak, így ezek tovább- szaporodása nem jelenthet gondot (amennyiben a bevezetőben említett eredetsajátosságok ezt nem korlátozták).

A további fakitermelések során egyre kisebb koronájú fák dőlnek ki, ezzel egyre kisebb kárt okozva a felnövekvő újulatban. Közelftésük kevesebb kárt

Pannónia dicsérete

Az osztrák erdészeti folyóirat (Öst, Forstzeitung) 1994. 9. száma tanulmányúti beszámolót közöl, amelyben két osztrák nyárfakutató magyarországi tapasztalatait összegezi. A látott nyárklónok közül igéretesnek ítélik Ausztriában is a Pannónia elnevezésű, nálunk nemesített nyárfajtát. Mind növekedési jellemzői, mind károsítókkal szembeni ellenálló képessége és egyéb kedvező tulajdonságai miatt kiválóan értékelik. Ami számunkra fontos, javasolja, hogy az osztrák nyárfakutatásban nagyobb figyelmet fordítsanak a nálunk bevált és ausztriai honosításra érdemes nyárfajtákra. A következő fajtákkal kíván behatóbban foglalkozni a magyar tapasztalatok alapján: Agathe, Koltay, Unal, Beaupre, Raszalje, Triplo, Canada 3 és Kopezky.

(Ref.: Bidló András)

okoz az újulatban és a visszamaradó állományban. A kisebb törzsek, törzsrészek közelítésükkor könnyebben „kerékre tehető”, illetve felemelhető. A legnagyobb fák fokozatos „kihálása” részben mintázza a természetes folyamatot is.

Fafeldolgozási-értékmegőrzési szempontból lényeges, hogy először a potenciálisan legnagyobb felhasználási értéket képviselő egyedek kerülnek ki az erdőből, ezzel faanyaguk mentesül a sérülésekből adódó későbbi károsodásoktól, amelyek veszélyére hivatkozva egyes esetekben siettetni akarják a hagyományos felújítógátások végvágását. Ez abban az esetben érvényes, amikor a véghasználati korra még maradt kéreg a javafák tövében...

Ha a záródás túlzottan megnő, akkor az fokozatosan csökkenthető újabb átmérőcsoportok bevonásával. A kitermelésre kerülő fatömeg lelkiismeretesen végrehajtott törzsenkénti fatömegfelvétel alapján jól becsülhető. Elégtelem újulat esetén makkvetés, illetve alátelepítés végezhető.

A Lesenceistvánd 57B erdőrésztletben sávós fatömegfelvétel készült az erdőtervezés során, amelyet a bontás előtt az erdészeti gyakorlatban törzsenkénti felvétel szokott kiegészíteni. Az erdőrésztletben a hárs egy körülbelül 1 ha-os foltban is előfordul szinte elegyetlenül. Ebben a foltban az előzetes megbeszélések alapján nagyobb erélyű belenyúlás végezhető és a felnövekvő hársújulat (2-3 m-es) alá lehet bevinni a hiányzó bükkcsemetét, -makkot, hogy a már a bokrosodás elkerülésével visszatartható hárs védelmében tudjon fejlődni.

Az elvégzett munkákat, a felújítógátásba bevont átmérőcsoportokat úgy

Az erdőművelés eberswaldei iskolája *Wilhelm Pfeil* alap gondolatán fejlődött ki. Ő a XIX. század elején – amikor az 1821 óta fennállott porosz erdészeti akadémiának 1830-ban Berlinből Eberswaldeba telepítésével a rendkívül változatos termőhelyű és faállományú terepen gazdag lehetőség nyílt a gyakorlati kutatásra – szakított általános elveknek szablonos alkalmazásával és kimondta, hogy: „a helyes erdőgazdálkodásnak mindig a klímához és a talajhoz kell alkalmazkodnia!” Ez lett az iskola „vastörvénye”. Az erdészeti akadémián Pfeil után a század utolsó harmadában *Bernhard Danckelmann*, felismerve az elegyetlen erdei fenyvesek hátrányait, kidolgozta az egyes állományok vezérelveit. Személye nagy hatással volt a porosz kutatásügy kialakulására is. Századunk 20-as, 30-as éveiben *Alfred Dengler* lépett előtérbe, hoztamani oldalról *Wiedemann*, talajtani oldalról *Wittich* által támogatva. Keményen fellépett az időközben erősen teret nyert „örökérdő” eszmének a termőhelyre tekintet nélküli alkalmazására. A tarvágást ő is mellőzni akarta, de a termőhelyre tekintet nélküli túlzásait, a szálalás kialakulását élénken ostromozta. Ezen az úton született meg Dengler tankönyve, az Ökológiai alapú erdőművelés, az általánosan elismert „eberswaldei iskola”.

A második világháború után erősen elterjedt „természetszerű erdőgazdálkodás” eszméje. Csoportosan vegyes korú, elegyes állomány létrehozása azon az

alapon, hogy „a legrosszabb egyed kerül először kitermelésre, a java marad”. Ez aztán menthetetlenül szálalásba csap át. Dengler erdőművelési tanszékét *Egon Wagenknecht* vette át, reá háruult a feladat, hogy elejét vegye az eljárás egész volt NDK területére való általánosításának. Segítségére volt ebben az erdőrendező *Richter* és a termőhely-térképező *Scamoni*, akik kifogástalan alapot nyújtottak a *termőhelynek megfelelő erdőművelés* kialakításához.

A termőhelynek megfelelő erdőgazdálkodás alatt azt a gazdálkodási formát kell érteni, amelyben egyik oldalról a termőhelyi (ökológiai és ökonomiai) adottságok, másikkól a fatermési, erdőművelési, gazdaságossági, üzemelési és technikai követelmények olyan optimális szintézisére törekszünk, ami a gazdaság, a nép- és tájfejlődés számára tartamosan a lehető legnagyobb eredményt kell adja.

A termőhelynek ebben a fogalmazásában nemcsak ökológiai, de ökonomiai oldala is van, ami a gazdálkodásnak lényeges eleme. A „természetszerű erdőgazdálkodás” ellentmondásos, bármilyen gyakran emlegetik is manapság. A termőhelynek megfelelően a természetesen elő nem forduló fafajok, a természetestől eltérő erdőszerkezet is, hozzájárulhatnak az egészséges, állékony erdő kialakításához és a társadalmi elvárások kielégítéséhez.

(DW 1994. 1. Ref.: Jérôme R.)

kell dokumentálni, hogy a pozitív vagy negatív eredmények jól értékelhetőek legyenek. A terület 16,4 ha, ebből kb. 1,0 ha-on van hársás folt, tehát körülbelül 15 ha-on lehetne ezt a felújítógátási kísérletet végrehajtani, az erdőtervező iroda, és az erdőfelügyelőség bevonásával. Ebben az évben a nyár eleji nagy viharok ellenére a térségben több helyen jó makktermést észleltünk. Le-

het, hogy máshol is ki lehetne próbálni ezt a fajta felújítást, ahol az állományadottságok lehetővé teszik.

Fontos az, hogy akkor vessünk el egy módszert, ha jól dokumentáltan bebizonyosodott róla a gyakorlatban, hogy nem megfelelő számunkra. Addig azonban nyitva áll a lehetőség kipróbálására és a gyakorlati szakemberek általi továbbfejlesztésére.

Ökológiai erdőművelést alakítanak ki Németországban az eddig elegyetlen, nagyobb területen egykorú, főleg fenyves, hegyvidéki erdőkben, nagyrészt az ismeretes viharok tapasztalatainak ösztönzésére.

A természeteshez közeli erdőkép kialakulását várják ettől, amelyben őshonos fafajok uralkodnak a természeteshez hasonló koreloszlásban és szerkezetben.

Az ökológiai erdőművelés magában foglalja a telepítést, a nevelést, a használatot és a felújítást, s mindez nagy területen egyszerre folyik. A telepítésben a fafajmegválasztással a hasonló termőhelyeken található fajokhoz kell igazodni. A neveléssel olyan idős állományokat kell létrehozni, amelyekre életerős és állékony egyedek a jellemzőek, alacsony H/D arányúak, egyedeikben magas értékűek. Véghasználatra az ökológiai erdőművelés egy-egy alkalommal a területnek csak meghatározott részén tart igényt azokon a foltokon, amelyeken a fák már elérték végső méretüket, fiziológiai életkoruk felső határát, ügyelve egyben, hogy a területen bizonyos mennyiségű száradék is maradjon. A használat részbeni korlátozását a magasabb értékű fa ellensúlyozza. A belenyúlások mértékét úgy kell megszabni, hogy az élőfakészlet a területen meghatározott mértékben állandósuljon, eloszlásában pedig figyelemmel legyen fő szempontként a stabilitásra, de egyben a felújítás érdekében is.

Az ökológiai erdőművelés gyakorlati megvalósítása nem könnyű feladat, de Németország számos erdőhivatala már eredményesen alkalmazza. Bevezetéséhez kutatási eredmények szükségesek az ökoszisztémára vonatkozóan, ökológiai előtanulmányok mind közép-, mind felsőfokon, nem túlzottan nagyméretű kezelési egységek, akkorák, amelyek ezt az intenzívebb, gondosabb munkát lehetővé teszik. Az eredményes felújítási mód megválasztása pedig megköveteli a területen a vadkérdés megoldását.

(AFZ 1993. 22. Ref.: Jérôme R.)